

С А И Р С

ТЕСЛИЈАНИЈА БЕЛА ГОЛУБИЦА

Милешевска 42, Београд
064 / 401 - 78 - 35
milanodluzice@gmail.com

sfairos.org
teslijanija.org
www.milanium.rs
bdenjezmir.org
milandar.org/wordpress

Пра Милан од Лужице

КЊИГА О ПРАЗНОМ

са

НАГОВЕШТАЈНИМ ПИСМИМА

Приредио

Криле Белић Јастребић

СФАИРОС / РТАЊ ДОБРЕ НАДЕ

Београд / Ртањ 2017

*Ово издање раних песама Ивице Понора
посвећујем оснивачима и истражитељима “Духа Ртња”
који су стигли на корак од открића
правог значења Празнине*

Уместо увода

НАГОВЕШТАЈНА ПИСМА

Постојанственој Дами

А О НАСТАНКУ КОЗМОТВОРНЕ ПОЕМЕ

"ОПСЕСИЈА"

И ОСТАЛИХ ПЕСАМА

КЊИГЕ О ПРАЗНОМ

која је писма писатељ Постојанственој Дами упутио са свог добровољног изгнанства на Острвским пашалуцима у 1973-ој наговештајној, козмотворној и опсесивној години,

и не само њој, јер ће се на следећим страницама затећи и одломци из неких других (истовремених и потоњих) писама упућених неким другим особама,

а кроз њих и безброју прошлих, садашњих и долазних,
једном речју бивших, бјудних и б^удућих
житеља Земље, Поземља и Неба ,
трајућих у вечно/временом сушто/ништом
је-стању и не-ста/ја/њу не-бића и је-бића
Празнине

НАГОВЕШТАЈНА ПИСМА

Постјанственој Дами,
са острва Виса, 1973

1. јули '73

Размишљао сам данас о оним момцима који се роде, живе и умру у истом месту, на истој тачки свемира. Како су они причвршћени, уковани, на крају задовољни. А ми, који "не живимо тамо где нас позна свет", лутамо кроз простор и нема оног камена који би нас утемељио.

Град је наша безлична лутаоница.

Градови лебде у измишљеној светлости, провалије зјапе у свакој пори тротоара.

13. јули '73

Данас сам мислио о својим књижевним замислима, о незрелим песмама и неухваћеним мислима. Мислио сам и по ко зна који пут сетио се оног Гетеовог: Оно што не можеш довршити чини те великим...

Да ли ће се из мог недовршеног духа излећи она *поиема* ради које животе своје издржавамо, да ли ће се дорећи оно недоречено, дожудети оно неизжуђено?

Ето, то је очај: Огромна сила која хоће да се исказе, да пронађе неоткривени простор за себе и за свет. То је и гнев: Неупотребљени очај, немоћна моћ. Тако ми битно бивамо: У одлагању себе.

Када се Ивица Понор докопа свога Жала, када се продуби онај тренутак између постојања и смрти, када се наша постојаност сурва у онострану тмину и заблиста треном умирања, свако ће одлагање устукнути пред одлуком:

Били смо а сада све је опет ту...

17. јули '73

У последње време много сам говорио и писао о Празном. И управо сада, када се дух подређује телу, мисао неразумности: Осећам како се Празнина у мене насељава, како све дубље у апсолутно одсуство тонем.

Да ли је то испражњавање од сваког претходног наноса, да ли чишћење духа за нови напор стварања? Ако је тако, није ли на правом путу она мисао која Празнином препорађа свет, оном Празнином која се у рушењу самопрепознаје, која уништава и ништи уништење? Зар тако не остаје мисао уместо нас, празна мисао без нас?

Сулудо ми се то у глави збива, та Празнина пре, кроз и после мога ума, тај недосегнути простор коме се великим словом клањам, пре ума, пре духа. Само, хоћу ли умети да га искажем, хоћу ли умети? Или ћу се у њега од њега скрити?

26. јули '73

Када се у бићу загубимо и заборав нас суштва нашег обузме, плодно је то напуштање себе, инспиративно загубљење. Из најбаналнијег расположења искочи нам стих, најтривијалнија ситуација одједном набубри најнеочекиванијом идејом. Како можеш знати где ће те затећи Мисао, како да докучиш објаву недокучивог? Путеви из нас ка нама заобилазе предвидиво, свест се сабира на излазном прагу догођеног, стога: Све што се збило на добробит се нашу намерило, сваки нам губитак смишља неки ћар.

Али да то утеха само не буде, брине несташни Каирос, и наш духовни свет лебди над сопственим понором, лебди и одржава се. Напуштањем себе он се ради повратка себи очувава; у себе само загледан, он не би познавао пут из себе. Тако ми тонемо у биће, а сушто нас из тога предоченог бездна вреба. И ето потпуне запалости која се у трену препорађа у потпуни узлет.

То је као у идеји за једну песму ("Сансеверија"): Падаш у провалију, отвара се утроба земље, чврсти те елемент пропушта

кроз себе, затим и магма - флуидни елемент ватре у средишту земље; ти, дакле, падаш, потом се нађеш на другој страни лопте, потпуно си пропао, али сада узлећеш ка небу - нове се космичке силе у гравитацију уједињују. Ту нема разлике између пада и узлета, као што ни тамо светлост не препознаје тмину јер се управо у њој само-препознаје:

Сунце у леглу таме лик свој препознаје.

Тако се у једном ДАХУ ДУХОМ бависмо. Јер нас перо, опет неподвижено, поведе

Vers les sommets ensoleillés de l'ivresse.

Ти видиш да ја у писму никад не остављам ни мало празног простора, да ја све до краја испуњавам. Е па у томе и јесте смисао Празног: Потпуна испуњеност бића. То је као и са узлетом и падом, светлошћу и тмином: Празно је апсолутна испуњеност. А један песник каже: Празно је дубље...

Овде сам неколико пута размишљао: Како сад протумачити онај стих:

Смисао је празан, бесмисао пун.

То ми сада изгледа врло необично и изнијансирано. Да ли ипак смисао? Или је пуноћа бесмисла оно празно смисла?

1-2. август '73

... Ево нас сада у тишини, ево у прикупљању. Даљине су блиске и ми се сусрећемо негде над свезадирућим морем... А све је то ЈЕДНО ИСТО море, све то кретање и лахорење, урлање, затим затишје површином. Ми се тако припајамо и не раздвајамо непоколебивошћу свеприсутног.

А онда: Загледаш се у блесак, у онај се одблесак, у оно сједињење воде и ватре, у онај мир вечити међу стихијама загледаш, и видиш: Да ту смо негде, на Путу том Сунчаном, залутани - и не распознајемо више сукоб и освету, иако

сукобљени, иако гневни. Тим путем завађености и помирења лебдимо - ми, несаломиви путници даљине и вечног присуства, поклонници Празнине, осветници смисла. И ето "новог простора, непознатог нам... и тако потребног", ето празне испуњености и препуне Празнине: Ето Великог Сунчаног Пута пред нама и у нама, ето немишљеног празног простора који "укида крајњи циљ", у коме борави "клица стварања", могућност новог обликовања.

Треба ли да ти говорим о томе да се то обликовање збива у поезији, да је наиме, сама поезија то обликовање? Не тек ова или она песма, не чак ни било која песма нити све песме заједно, него Поезија као стваралачко деловање, Поезија као чин обликовања егзистенције.

Поезија треба да прерасте у најбогатије постојање, Песник је тај који својим духом указује стварању пут од замисли ка Чину, од чина ка Делу.

Свакако си размишљала о оном тренутку који раздваја живот од непостојања, дах од слеђености. Он је за мене налик оном нашем свакодневном тренутку у коме се из јаве извијамо у сан, оном тренутку који безуспешно покушавамо да ухватимо, а увек сном преварени бивамо. Једном сам ја о томе тренутку држао беседу, у она чаробна времена присности и великих окупљања...

Видиш: Тај тренутак умирања - то је онај Понор-ка-Празном који лежи у дну Опсесије. Тим тренутком бити опседнут значи: На битан начин бити опседнут. Стоичари и епикурејци многе су мудре ствари о њему изrekli у настојању да постигну узвишену равнодушност, многи пак песници над њим очајавали; и сваки га од њих једном доживео, сваки пак своју тајну однео са собом. А сваке вечери ми имамо прилику да умиремо и да се са јутром поново рађамо.

Тек: Понор је пред нама и читав наш живот само је ивица са које се пропада тамо одакле се једном узлетело, и ако хоћеш, то је ивица са које се узлеће тамо где се једном пало.

8. август '73

О Ивици Понора.

"Такозвани живот" јесте Ивица, и "оно о чему не смеш да мислиш" јесте Понор. А "ситне утехе" јесу смисао заборав; јер када би стално тако мислио, човек би збиља тежио смрти и једино би мртав Ивицу могао до краја да опише. Само: Треба још рећи да понор обухвата и ивицу, а живот је само шанса коју беспуће само себи пружа: Да себе спозна и себи се врати. Тако Свеобухватно кроз нас у Себе задира, продубљује се и пориче крај. Али ако тренутак умирања сабира у себе оно најбитније живота и смрти, тада се пропадање ивице у понор и узлетање понора на ивицу мора схватити као тренутак коме треба тежити.

Све је још простије када се изложи проста мисао: Живот неминовно стреми својој сабирној и исходишној тачки и нема тог догађаја који би могао пореметити тај природан ток ствари. Из чега следи да призивање таквог тренутка у посед свести значи призивање оног најбитнијег. Заборав битности треба зато заменити забором заборав: Што дуже код себе имаш лебдећи тренутак умирања, што усредиштеније, што дубље, то ћеш "ситне утехе" већ и несвесно заборављати, то ћеш читавим својим бићем тежити смрти, у зев ћеш понора пропадати.

Тако и пад са високог горја, пад у провалију, затим узлетање с друге стране земље, само је опис умирања, самоговор Опсесије. Опсесија уједињује Ивицу и Понор, она је присутна у сваком животном чину, јер је истовремено и са ове и са оне стране, јер је њен простор - празан простор између постојања и одсуства, јер је она - будући и овде и тамо - смештена ни овде ни тамо; њена кућа налази се НИГДЕ, њен животопис јесте НИШТА. Ето Празнине настањене СВУДА, ето простора што прожима СВЕ и јесте СВЕ.

1-4. септембар '73

Ватра се ватри радује, заборав других стихија! Ваздух је гости, земља потпаљује, тек вода кроти. Али када се морем сусретну, празник је то борбе и помирења.

Крећеш се, пловиш, у Сунце гледаш. И свуда пред тобом: Пут. Промена положаја не угрожава га. Он је у непрекидном одношењу са тобом и твојим видом. Било где да си, он је мисао твоја и твоја намера.

Па онда: У колико ли се мноштво путева тај јединствен и свеприсутан у моме виду Пут разврстава, остаје ли од њега ишта када се у безброј погледа, на безброј тачака простора, утискује?

Угледаш Месец на дневном небу и обузме те језа. Око и изнад њега плавет царује, ти призиваш у помоћ своје знање и зато знаш: Огроман је то простор, а како је само тај срп близак виду!

На другу страну неба погледаш, плави се очај протегао простором, па ти се чини: Нема дубине, читав се онај међузвездани понор згрчио у превару Сунца, заклонио за слаби домашај нашег вида. Тако да се у једном трену зачудиш моћи Месеца: Да не подлегне превари, да се одазове изазову зрака. Замислиш: Којом то силом наше Сунце отима ноћ просторима, како се пак та ноћ покорава сјају, како се у плаво таложи и привидом одсуства дубине објављује.

Тако се присуством месечевог бледила на дневном небу осведочујеш о дубини придида и утешности заблуде.

Колика још Сунца зауздавају тмине, колики простори светлост у недра скривају!

Чудно ме заиста обузима и видим себе тужно, далеко. Прекијуче смо били на гробљу, ти и ја нисмо обишли оно најлепше, тамо изнад полукружне обале. Читавим полукругом протежу се гробнице. Ја не могу да не замислим исту ту земљу, исти тај распоред тла пре много векова, у доба Хелена и Римљана. И шта је онда време за то полуострвце? Још увек је ту исто оно море, још увек исто Сунце, подмлађено корење чемпреса и даље дуби тло и храни се иструлелим остацима људи. Чак и имена остају иста, само се лични идентитети присутника мењају, да и они ускоро пронађу утишје и нове, подземне пријатеље.

Чиме се ту мери време кад ништа не стари, кад се не мења ништа?

АКО МОЖЕШ ЗАМИСЛИТИ И НАЈМАЊИ НЕПРОПАДИВИ КОМАД ПРОСТОРА, СВАКА МИСАО О ВРЕМЕНУ ПОСТАЈЕ НЕЗАМИСЛИВА.

12. септембар '73

Ја увек мислим да постоји нешто даље и нешто дубље и нешто шире и нешто још обухватније. То, дакле, значи да сам ја достојан оне Борнове пушке за требљење метафизичара...

Загледавши се у бескрај, видим како границе измичу обухвату; а то се затим понови и онда када покушам да докучим крајњи домет сићушног, па када хоћу да себе ограничим у некој најбаналнијој ситуацији... Тако читав мој живот излази на стално пребацивање погледа преко оног постигнутог, и још даље, преко оног могућег. И колико год ту особину сматрао најдрагоценијом за једног уметника, особито песника, у истој мери знам колико она може бити погубна...

Не знам колико можемо рачунати са тим да у свој трајан посед задобијемо осећање надмоћне лакоће у обликовању. Ствар и јесте у томе да се оно увек изнова осваја, да се потом доводи у сумњу, на крају поново превладава неверицу. Стихија ватре непрестано понире у чврстину тла, вода би га такође сатрла. Али тек у свом ослобођењу од себе самог - у оном плавкастом диму - он постаје ваздушаст, и неоспорив. Колико је потпале потребно, колико ведрине неба и колико благонаклоности Еола да се пламен вине у етар и залепди простором ослобођен гравитације!

Тако и ми своје тренутке напуштености и очајања треба да посветимо оном неочекиваном узлету који се ослобађа сваког подножја.

Ја бих желео да будем онај ко је тога непрестано свестан; али каткад тек касније увидим да сам у лебдеће стање доспео начинивши тек један незнатан корак из најдубљег очаја, и да сва силовита осећања душевне патње заправо ослобађају једно

празно и ваздушасто УНУТАР чврстоће ствари. Свака загледаност у биће, уколико, шчепана бићем, на суштост заборава, продубљује у чврстоћи бића једну нову суштост која подрива изнутра; он би да се ствари распрсну, да се Празно прошири и обогати.

10. октобар '73

Већ на првој страни Доктора Фаустуса - већ на самом почетку говорећи о смрти главног јунака Адријана Леверкина - каже Томас Ман: "... Две године како је из дубоке ноћи пошао у ону најдубљу". Ја сам онај свој проширени сонет:

О слепа игра векова и гена...

назвао "Проширење ноћи"; зар ти се не чини да се у овој Мановој реченици крије један суптилнији смисао идеје: Једно ширење у дубину, једна ноћ која, будући већ прилегла на свет, тражи за себе простор у дубини, у унутршњости ствари? Ноћ се не проширује само у бескрај козмоса - онолико далеко колико то може поднети прекорачујућа моћ нашег представљања; прави смисао њене делатности јесте прожимање дубине бића - онолико дубоко колико може издржати његово природно устројство: Да тим прожимањем не потегне ка небивању, тј. Суштини, тј. Ничему. Ноћ се скрива даном, тек се дубоко промишљеном осећају као свеprisутна објављује; дан је онај привид који извире из простора недохваћеног путовањем у дубину, наиме привид плавог или кретања, светлости или облика:

*Јер судбина одреди глас који ће
Светлост узалуд дозивати
И биће ноћ а људи мислиће дан је.*

Тако говори гимназијалац Еулалиос (*Милан Лалић, прим. прир.*), цара Давида најмлађи унук, а шеснаестогодишњи Лауп (*Бранко Алексић, прим. прир.*) пристаје уз ово пророчанство:

*Ноћ је
Ноћ је била
Ноћ ће увек бити.*

У каквој се то ноћи обзиремо, је ли то она Новалисова, одушевљено химнама поздрављена, она која спушта поглед висина у таму наше главе и ту се настањује, је ли то она ноћ која се песнику обећава оностраном светлошћу ("Убили су себе спремни да замене - главу за светлости онострани таме", поново Еулалиос) - је ли то она? И зашто ме та мисао не напушта, не знам зашто се сад присећам оног - не знам тачно чијег - "дубока козмичка ноћ". Зар се та мисао није довољно исказала, није ли већ један философ са смелошћу говорио о ноћи као пост-метафизичкој категорији?

Какав се то романтизам уселио у наше поре - није ли баш ту кључ за проницање у природу мог неоромантичарског осећаја и исте такве мисли? Толико скривене тежње за самоуништењем, за пропашћу, за разобличењем и безобличјем има у структури мог, НАШЕГ, бивствовања - мислим ту на духовну климу генерација.

Та склоност према "празном месту" једини се са најузбудљивијим животним и стваралачким нагоном - то је сила која хоће саму себе да потре, да се у себи доврши и поништи, вечно усмерена на трошење, расипање, на разарање. То је сила која, у непрестаном покрету, стиче моћ ЗАБОРАВЉАЊА оног прошлог, незаокупљена оним будућим, то је оно расипничко "сада", а то је Лутање.

Лутање је заборављање, неприсећање, Лутање је неподвижање - јер је стварање. Мораш не-знати, у-забораву-бити да би себе-непрекидно-откривајући стварао. То је тумарање од себе до себе - то заборављање. Али то је ужас - то неприсећање, толико помишљеног ишчили, толико реченог одветри! И сва се та потиснута сила преруши, затим плаховито избије! То су Подземне Воде које прикупљају загубљене токове, нагло нађене. Дубоке се издани покоре тренутку избијања.

Ево неочекиване, али потајно припремане трговине Празним, ево извора и оправданог расипништва! Дуго заборавом припремано, оно нађено троши се у трену. Пробијање је откривање Празног и обузетост њиме - то је већ попуњавање које се троши и распада. То је Тренутак, то је Доживљај, то је садржај будућег Заборава и нове Празнине.

Подземне воде - једна од оних замисли које ја годинама носим у себи и коју никакво роварење не доводи до речи, једна од оних лакокрилих интуиција које траже погодан тренутак за обликовање. Интуиција се исказе насловом или једним стихом - негде сам написао да један стих рађа песму. Заједно са овом песмом иду "Провала облака" и "Кад видех дугу". Сећаш ли се да ми је то наједном засијало оног страшног пљуска, кад смо безбрижно упијали воду у себе?

Видиш ли круг?

Зар се провалом облака воде не намноже, зар их не преузму Виле Понорнице? Зар затим не настане дубоке непознате вилајете тла, одакле - заборављене - избијају у дан? Зар их ту не преузме Сунце и врати у облачну постојбину, где снују о новој провали? Зар их - већ исказане - не подмити Сунце дугом? Па их - подмићене - не доведе до исказа, већ им магловиту судбину спрема? Зар магла не одведе у тајну, а тајна трчи у круг - око две вечности? Вода гаси ватру, али је ватра на узлетање изазива. Ту почиње паперјасто лебдење, затим тамно прикупљање и, новим изазовом ватре, са земљом прожимање. Али постоји одбијање, непристајање - то је магла, то су круг и тајна. Магла нас призива у апсолутно лебдење - и ту смо ми чиста спојеност, заснутак тајновите помиривости стихија.

22-24. октобар '73

Јутрос ми је пошло за руком да напишем већи део једне песме - зваће се "Опсесија". По обиму биће отприлике као "Каирос", а имаће симетричну структуру. Постоји један фини обрт и сад ћу ти га написати. Почетни стихови:

*Продуби свој однос према Бићу, буди
Празнина којом дише свет! То је Поема -
Та чудна обузетост Стихом кога нема...*

Завршна пак строфа почиње:

*Продуби свој однос према Бићу, буди
Поема којом дише свет! То је Празнина -
Та чудна обузетост Стихом из дубина...*

Ноћ, 26-27.10.1973. Issa

(Од Црног Пса до Опсесије)

Писмо Милану Лалићу

Драги пријатељу,

Са великим полетом приступам писању овога писма, прожет осећањем да управо оваквим тренуцима треба усмеравати своје време. Овај мој далеки разговор са тобом припада оном духовном струјању које сам одласком из Београда напустио, и утолико он значи повратак и удаљено присуство.

Намера ми је превасходна да те обавежем на то већ дуго обећавано "опширно" писмо, и с друге стране, да своје обећање и твоју молбу испуним: Да ти, наиме, пошаљем немачки текст из "Фауста", онај део у коме се појављује Црни Пас.

Обрадовало ме твоје уверавање да се ради искључиво о твом Црном Псу - нешто у шта сам и сам био убеђен. Фасцинантна је, међутим, подударност симбола - ја мислим да је та подударност добар повод за сагледавање битних разлика у песничком поступку и философској заснованости Weltanschauung-a између Гетеовог и нашег времена. Велика, кључна дела књижевности на изванредан начин представљају упоришну тачку епохе која их је омогућила и којима се она сама исказала; утолико је наше одређивање према њима од једнаког значаја за одређивање према тренутку садашњем. Тако сам и ја, поново читајући Фауста, овога пута на немачком, био у прилици да проверавам властито, већ оформљено, философско опредељење. Сукоб "две душе" ја сам у себи проживео и преживео још у гимназијским данима, а он је био и трагичан подстицај многим мојим песмама. Но када ми је у Паризу пошао за руком онај двостих:

И све би реке ка исходишту да потеку из мене

Ал' одвећ жудње за сваким путем да се и једним крене,

ја сам већ читавим својим животом био заронио у ВИШЕСТРУКУ подељеност бића и јединствен напор бекства, лутања и путовања

- један напор који се заносио унутрашњим и дубинским нагоном за апсолутном довршеношћу. Ту побеђује Смрт - њена стална присутност у живљењу уједињује поцепаност Бића. Ту те морам подсетити на један твој стих који си, изгледа, неоправдано одбацио:

*Ко семе смрти не схвати
неће имати о чему да пева.*

Много је подстицаја Фауст пробудио у мени, нешто сам ти од тога, мислим, писао. Сад прелазим на цитирање Goethe-овог текста. Подвућићу она места за која сматрам да би одговарала за мото твоје књиге. Дакле, сцена "Vor dem Tor":

*(Овде следује подужи навод из Фауста на немачком,
прим. прим.)*

Тиме се завршава сцена "Vor dem Tor", а у следећој - "Studentzimmer" - Црни Пас постаје Мефистофел.

Уколико те ни један од наведених стихова не задовољи, спреман сам да ти у следећем писму пренесем цео сјајан опис те трансфигурације. Незгода је у томе што се ту нигде не помиње "schwarzen" испред "Hund"; иако има стихова које би могао употребити.

Иначе, први разговор између Фауста и Мефиста је нешто најдубље шта сам у поезији прочитао. Далеко би ме сад одвела анализа тих дубоких мисли, али ти обећавам да ћу је ускоро било у писму, било текстом, спровести.

Ових сам дана започео песму која дуго траје и у теби и у мени - то је "Опсесија".

Дошао је тренутак за прославу тренутка! Овде ћу ти написати три до сада написане строфе, нестрпиво очекујући твој суд. Лако је могуће да оне претрпе битне измене - то се мени често догађа услед немилосрдне тортуре коју врши целина замисли и композиције над деловима.

Песма се дуго опире буђењу, али кад једном проговори, мора свој језик подврћи и прилагодити дисциплини Духа. У данима

свог изроњавања она чврсто пристаје уз сваки догађај, уз сваки чин, и сама бивајући врхунски, неприкосновени чин. У тим данима човек постаје *поиетес* који собом обухвата исконски зев, придајући хаотичном поретку ствари козмичко обележје. То је *Поема*. То је нешто више од песме јер говори о Поезији (деловању), Песми (делу) и Песнику (делатнику) истовремено. То је *Поиема*.

Тешко да ће ова песма бити сасвим схваћена без познавања мог текста "Поетски смисао егзистенције" - тешко да ће и онда бити схватива.

Ево, дакле, почетних стихова поеме:

*Продуби свој однос према Бићу, буди
Празнина којом дише свет! То је Поема -
Та чудна обузетост Стихом кога нема
И римом. То је чин. Ако узбуди
Празна мисао: Чист пример потпуности
Ако на безобличном тлу ишчезава
Време, то је Поема! То се смрзава
Смисао у хладном подстицају вечности.
Заборавиш ли знано, нађено ако
Изгубиш, мисао ако препозна се
У празном, то је Поема! Предео тка се
Сред главе - огољен. Свет настаје полако.*

Последњи исказ - изразом свесна реминисценција на Миљковића - треба да у наредним стиховима буде разрађен. Само једно слово разлике, а значење бескрајно различито!

Ја сам у Паризу имао једну идеју за "Писма са Гневног Жала" - да, наиме, други део књиге у погледу израза буде готово идентичан првом, а да исказ унесе нешто сасвим ново - "готово истим речима... одвећ сличним да би смисао остао исти". Та је идеја била претерана за обим тадашње замисли, али је у оваквим случајевима, чини ми се, изванредно погодна.

Драги пријатељу, ову сам ноћ посветио нашем пријатељству, а настављам то да чиним и са јутром. - Сада ћу прекуцати већ завршен текст о твојим "Псалмима" - за "Политику".

Твој пријатељ Понор

27-28. 10. 1973. г. ноћ, lssa

(Заборав у служби Опсесије)

Јасмини Лукић

Јаснице драга!

Када једном будем имао хиљаде страница за собом, хиљаде стихова када будем имао, зар ћу и онда, као сада, жудети за новим делима, зар ће ме и онда прогањати осећање недоречености?

Ти си ми једном писала да све чешће затекнеш у свести неки од мојих стихова - можеш ли веровати да сам ја потпуно чист од свега што сам рекао, да моје песме постоје у мени само кад их читам, па чак и онда некако туђе, спољашње? Непрекидна потреба за исказивањем прати ме, дух би се без престанка преливао у реч. Али моје тешкоће са изразом све су веће, никада, уосталом, нису биле мале. Слутиш ли тада силину незадовољства које носим у себи, слутиш ли колико се мора проширивати опсег замисли када се на суженом простору не исцрпљује?

Ја сам дошао до закључка да моја склоност ка апстракцијама у поезији потиче из неправилног усмеравања мог битно драмског талента. Дobar део овога писма биће посвећен објашњењу ове изјаве.

Желим најпре да доведем у везу своју склоност ка апстракцијама са оном другом склоношћу - да, наиме, заборавањем на производе свога духа, непрестано гоњен и опседнут потребом за новим исказом. Заборавити, дух очистити сваког талоба и знања, довести га на празно место - није ли то услов стварања новог облика бивствовања, није ли то апстракција од свега већ начињеног и учињеног? Ако јесте, то још увек није оно што сам хтео да кажем. То што сам рекао много лепше исказује строфа из песме "Опсесија" (коју већ годинама живи читаво моје биће) и на чијем буђењу запошљавам последње своје острвске дане:

*Заборавиш ли знано, нађено ако
Изгубиш, мисао ако препозна се
У Празном, то је Поема! Предео тка се
Сред главе - огољен. Свет настаје полако.*

Прво од онога што сам хтео да кажем следеће је: Ако из моћи заборавиш нужно следи моћ апстракције, ако оне - уједињене - творе један нови свет облика, тада су стања потпуног заборавиш и празнине пожељна и треба их призивати. Али када се већ једном у празном нађеш, ти не можеш избећи мисао о празном и утолико дело које као производ таквог мишљења настаје мора бити оптерећено крајње апстрактним речником. Поезија која се нађе на том тлу већ је сасвим блиска философији.

Друго од оног наумљеног може се навестити питањем: Заборавиш ли на оно што си рекао, заборављаш ли тиме и оно што си био, што, на крају, још увек јеси и мораш да будеш? Када нешто напишеш, имао си одређену замисао, или боље рећи: мисао - та је мисао резултат читавог твог бивствовања. Оно написано остаје непроменљиво, а ти и даље бивствујеш, мисао траје и с тобом се мења. Или са променом то још увек остајеш ти, само се твој изглед променио, облик твојих мисли? Оно што си рекао само је окамењен пређашњи облик тебе на путовању, тебе на лутању. Оно што си сад у заборавау наумио рећи не заборавља себе, не заборавља путовање, не заборавља лутање. Тако да се мисао чином заборавиш себе присећа. Отуда ти у мојим песмама можеш пратити обнављање и продубљивање истог мотива - продубљивање у оној мери у којој се продубљује и понор моје егзистенције.

Хоћу ли, дакле, умети да заборављам? Али то обнављање истог мотива, та опседнутост празним света, том празнином која руши и поново изграђује, није ли та опседнутост принудно изазивање људске, или ако хоћеш: Сопствене немоћи - изазивање на повратак Празном? Можда се ја са таквим мислима налазим у самом "срцу ствари", можда трајна опседнутост оним најбитнијим значи непрестани одлазак у неопходну дубину; али ја познајем у себи и нешто што није немоћ, што је, напротив, моћ, а то је она лакоћа лебдења својствена лутању и путовању, која подлеже гравитационој сили бескраја и у понору се осећа као код куће. Да

би ме правилно разумела, Јаснице моја, морам ти скренути пажњу на то да мислим на ону лакоћу духа при стварању, иако сам ослобођен заблуде да стваралачки процес треба подврћи аутоматизму несвесних радњи. Лакоћа у овом случају значи: Трајна обузетост једном конкретном замишљу, изазвана а неисфорсирана способност да се та замисао доведе до дела. Таквих замисли ја имам неколико - врло опсежних, али дуготрајан рад на њима противуречи оној готово неотклоњивој принуди: Да ишчекујем Каирота и са њим приступам обликовању празнине у песму, а песме у козмос. Ја сам увек склон да такву принуду тумачим околностима свога живота, те да њено уништење одлажем за будућност; но није ли застрашујућа помисао да би се та принуда могла тумачити неиструњивим устројством мога карактера?

Било како било, ја имам неодложну потребу за већим целинама и стога сам наурио да Каироту поставим замку како бих га придобио и принудио на трајну покорност. Дакако да ће он тиме изгубити своју изворну, козмотворну бит, али зар се тиме чин стварања неће продубити, зар се тренутак неће продужити у вечност? Чини ми се да је сад тренутак да искажем оно што сам наговестио и што је исходиште свега до сад написаног.

Мој драмски таленат у неодвојивој је вези са мојим карактером. Моја комуникативност, способност да се саживим са другим људима, да саосећам са њима - особине су које не смеју пренебрегнути ни тренуци најснажније згађености и одвратности. С друге стране, непрекидна склоност ка осамљености и тишини не може умаћи дружељубљу и спонтано изазиваној гужви и јурњави. Поврх свега, симетрично присуство крајње рационалног и крајње ирационалног како у мојим поступцима, тако и у моме мишљењу, упућује са претходним на то да је за мене прави облик изражавања управо онај који на најбољи начин омогућава да сви ови полови дођу до изражаја. Али ја у драми видим пре свега облик који објективно допушта најплоднију синтезу философије и поезије. Драмски елемент присутан је у оним мојим песмама које претпостављају друго лице ("Чујеш ли простор у себи, чујеш ли вечита звона") - таквих песама има доста и мислим да већ оне довољно исказују моју потребу за драмом. Што значи да је оно моје принудно усмеравање талента било погрешно (иако се у

једном вишем и горе објашњеном смислу тек на странпутици нашло на правом путу).

Још бих доста о свему овоме могао да ти пишем, али је већ навелико свануло и сад ми предстоји повратак у ноћ. О својим свакодневним стварима не желим да пишем у оваквом писму, макар су оне крајње повољне за мене. (...)

04. новембар '73

Морам да се вратим Булгакову (...) Роман о Пилату само је мотив који се провлачи кроз књигу, али главну збрку чини Сотона у лику професора црне магије. Какав ту сплет невероватних догађаја настаје - то тешко можеш замислити. Тек, Сотона на балу вампира испија чашу за суштост! Он, господар таме, ноћи, сенки, и зла испија чашу за суштост! Објашњење даје мото књиге који је из Фауста. То је онај момент кад се Мефисто указује Фаусту и на питање:

- Но, дакле, ко си ти?'

одговара:

- Оне силе део што вечно жели зло, а вечно ствара добро! (!)

Силе ноћи раде за Сушто! Али се Мефисто приказује Фаусту као службеник НИЧЕГ коме НЕШТО, тј. овај свет, упорно смета. Булгаковљев пак Сотона прославља смрт као суштост! Тако је вечита љубав могућа тек у заједничкој смрти удруженој са силама ноћи.

Има ту једна ствар у којој се Булгаков не разликује много од Гетеа; код обојице је Сотона изван мене, нека сила која поседује властити супстанцијалитет и натприродну, необјашњиву моћ. Али Сотона не може бити нешто различито од мене, он се у мени рађа, у мени живи и са мном умире. Он је у мени гравитациона сила Празног, она сила која мами у повратак Празном. Ту нема ни добра ни зла - тај "Сотона" је сама козмичка снага у мени и та снага ништи релативност људских категорија.

Када сам замишљао други део "Гневног Жала", имао сам јасну слику Шабудала који ме води кроз пакао мога тела. Сваки је орган справа за мучење. Са седиштем у маглини главе, далека

и недокучива сила управља обртањем звезда. Шабудал "тê је силе део". "Шабудала будала дала ала прогутала..." Враг се зове Шабудал. Тајна козмоса чучи нам у глави, ту треба тражити размере небеских пространстава. Упловљавање у мозак узводним током мисли, досезање оног празног материје, иматеријалног порекла твари!

Треба позорницу света преселити у зидине тела, нека органи и нерви поразговарају својим флуидним језиком можданог порекла. Какав то црни маг диригује мојим крвотоком, каква то јединствена мисао у трајном напору концентрације одржава на окупу организацију мога тела?

Ваља нам са површине сићи у дубину.

06. новембар '73

Ја још не знам тачно шта то у мени сазрева, али се мало по мало компонује облик нечег крајње слободног и са становишта књижевне теорије недефинљивог, дакле новог и непознатог. То је један облик - мислим да сам ти о томе писао - у коме ће се као интегрални делови преплитати песнички, прозни, философски и драмски елементи.

Идеја се темељи на мом схватању кобне подељености бића - оне подељености о којој сам ти поводом Фауста писао и која продубљује, а тиме и превазилази, фаустовску борбу "две душе". Оно што не довршаваш као песник, довршићеш као философ, оно философско недовршено продужићеш у драмском, итд. Тако се у делу складно смењују и обнављају сви ти облици.

Та ће књига бити похвала недовршености - наравно, ако и сама не остане недовршена. Сада имам магловиту слику садржаја - знам да ће "јунак" бити гоњен опсесијом Великог Сунчаног Пута, знам да ће ту бити Гневни Жал, знам да ће један део композиције сачињавати Писма са Гневног Жала.

Мислим да знам и следеће: Кроз композицију ће се провлачити и Поема коју "јунак" пише са уверењем да ће отпловити ка Сунцу тек када њен последњи стих буде готов; даље: Биће ту и она боца коју избацује море, биће један Град Опсена дубоко у уму Ивице Понора - ваљда ће се јунак тако звати; знам

да ће ту бити и Шабудал, да ће онај унутрашњи Ивица Понор у Граду Опсена бити у драмском сукобу са Шабудалом, да ће писма бити у прози. Знам да ће философски текст бити уклопљен у композицију у облику предавања која држи Ивица Понор, говорећи о лутању, вечно-изостајућој-сушности - могуће да ће се цело то чудо звати "Космопланктос".

Оно што недостаје јесте нит која ће све замисли учврстити у континуирани ток - уколико се овај покаже као нужан. Тражење те нити обузимаће ме наредних месеци.

08. новембар '73

Ја сам ти, мислим, већ писао о својој идеји из Гневног Жала - да ми сећањем још једном живимо свој живот, да се на Гневном Жалу сећамо пређеног пута. У дну сећања, на самом почетку пута, долази до сусрета са Шабудалом и до његовог оживотворења. Тако је било тамо.

Сада, међутим, у композицији мог замишљеног дела, улазак у пространства Главе - "узводним током мисли", путује кроз огромну земљу сећања која се зове "Град Опсена". У том граду бораве сачуване све мисли, сви догађаји, све ненаписане песме, све недовршене и неиспуњене жеље. Према потреби све се пожељно може вратити у садашњост и ново постојање.

У композицији целине дела тај недогледни и непојмиви простор довешће ме до дубине у којој борави Песма. Ту ћу падати у онај понор и пропадати кроз утробу земље. Ту ћу схватити да је све оно ненаписано истинито, сувише дубоко за речи. Важно је у целој овој ствари да се прошли живот Ивице Понора репродукује овим сјајним захватом. Али тај његов прошли живот идентичан је како будућем, тако и оном вечном: Негде у слепилу Великог Сунчаног Пута трепери исти тај Град Опсена, онај вечни град у коме је све сачувано:

*Ништа загубљено у непокретном сећању, у бескрај слеђеном,
ал' ништа нађено није.*

27. новембар '73

Јуче сам изнова откривао Миљковића и то у песмама на које сам раније мало обраћао пажњу. Обновила се намера да о њему напишем обимну философску студију - "Песник европског опсесионизма". Велики део мојих замисли садржи се у његовом песништву. Нпр. *Празнина*. Невероватно много стихова има у којима он прославља празнину света. И то са каквом маштом! Чега год се он дотицао, постајало је стих, песма. Он није умео да се изражава просто, све је испревртао, све померио. Он је био опседнут човек. Ствари се у његовим рукама преламају, разлажу, или пак у целини пребацују у ново значење. Он је био болестан заточеник речи и није погрешно када је рекао: "Уби ме прејака реч." Хришћански бог је из речи начинио свет, Миљковић је од света хтео да начини реч. И то једну једину, "птицу која сама чини јато", способну да измисли читав речник. Али је уместо Речи (ја бих ту рекао Стих) дошло Дело. Гете би рекао: У почетку беше Дело; овде је Дело дошло на крају, али: Крај је почетак, почетак крај.

Апсолутно Дело одговорило је песниковој сумњи, опрезни и зачуђени стихови нагостили су судбину безусловног чина. Погледај ове стихове из циклуса "Свест о Песми":

*Је ли то чудна жеља да се живи
Без себе? Жеља за песмом без песника*

.....
*Да ли то значи рећи промени: нећу!
И оставити песму да се сама мења? (!)
Поклонити себе животињама и цвећу
И снагу своју дати глади црног корења?*

Миљковић је тако и учинио, његов живот "без себе" траје и његова песма "сад се сама мења". Дубина тих стихова чудесна је, језгровитост запањујућа. Читава естетичка теорија скрива се у њима. Наши песници немају философског образовања да би их тумачили, философи немају оригиналности, а и не баве се таквим тричаријама. Критичари су добро познати по сваштарству и приземности.

Ја сматрам да је та студија о Миљковићу и ствар интелектуалног поштења. Тумачити једно песништво из дубине

јединственог, носећег принципа! Није ли то начин да се, с друге стране, Мишљење и Истина препознају у свом двојнику - Лепоти?

Ево како: Кад осетиш широко и дубоко, кад осетиш радост или патњу, осетиш то у грудима, управо у надимању зрака или у стезању ребара осетиш то. У грудима је, дакле, оно бескрајно, а у глави светлост не можеш замислити. Тај простор главе чудно се разгиба, чудно козмосом путује, а у грудима: Нека ваздушаста пена борави кад се разгалиш, зајапурени ковитлац гнева када планеш или пре, кад си немоћан...

Паучинаста пена! Али оно тамно у глави два зрака светлости добија и мрак је сустигнут језом самопрепознавања.

Велика је несрећа да ми својевремено није пошло за руком да завршим песму "Опсесија", мислим у време кад сам је и започео. Имао сам је у духу, рукама, перу, видео сам је већ допевану, али је ишчилела. То је за песму најопаснији догађај, а такву сам немарност скупо платио са многим песмама. Ипак, можда је та недовршеност била потребна, нужна и корисна? Можда ће осванути њихов прави тренутак? Особито то уверење имам за "Опсесију", а она још има посебан значај. Само, једном пропуштен тренутак скупо наплаћује свој повратак, премда права, да не кажем велика, идеја дугује своју аутентичност трајности духовног замаха којим је ношена.

17. децембар '73

(...) Да се сад вратим на песме.

Поновило се да ме је после кратког сна Песма пробудила, поновило се спокојно надахнуто јутро и онај осећај стваралачке свемоћи. Има ли ичег дубљег, ичег битнијег од тог осећаја? Мисао и реч се тако лако сустижу и преливају у ритам, музику, риму. Нема ничег немогућег, све што замислим - успева, а лошу замисао брзо препознајем и напуштам.

Не знам како и зашто се догодило да ме јуче поподне обузме силна потреба за писањем, за песмом. Миле је још увек болестан лежао у кревету и писао писма, није било струје и стога у соби прохладно. Тек, испуњен силним полетом, дохватих се машине и на мах прекуцах четири написане строфе песме "Опсесија".

Уследили су они прави тренуци писања као апсолутног свеобухватног чина, у којима се аутор осећа моћним конструктором новог света. А управо је такав садржај требало удахнути наставку и завршетку песме. Први повољан знак били су стихови:

*Свет твојим духом наведен на реч! Из
Лаког захвата неом површином
Искачу облици и лове тишином
Глас...*

који су испод многих прецртаних стихова стајали стидиво, већ приправни за напуштање. Али их је као оне праве и аутентичне препознало тек одговарајуће стање духа. Затим је у прави час, када се почело смркавати, дошла струја, а мој напон се није смањивао све до последње речи, негде око 19 часова.

Оно што је уследило никада се није догодило раније. Најпре сам ошамућено гледао неки осредњи француски филм, после чега пуна два сата нисам успевао да дођем до пуне свести о себи, до контроле своје воље. Лежао сам на поду собе уз грејалицу, неуспешно покушавао да заспим, силазио у buffet и на плес, враћао се, поново лежао, при свему томе покушавао да разумем то вртоглаво, уствари потпуно апатично стање.

Је ли то био тренутак одсуства енергије, претходно утрошене у раду на песми? Или ошамућеност довршеним делом (које је годинама тражило пут ка изразу)? Можда нека неразговорна чежња за апсолутним понирањем?

23. децембар '73

Немам вољу да Ти о неким ту ситницама пишем, које ме пак ситнице до лудила доводе, ту и тамо и с времена на време. Хоћу да такорећи себи самом разложим ово неодређено осећање које се неком чудесном законитошћу обнавља доводећи до истовети различите тачке времена, и које увек претходи писању неке песме или изгубљености пред немоћном Речи.

Ево ме, дакле, у оном потпуном заборава, ево у нерастворивој нелагодности, одвратности према свему. Гадивост се протеже и на речи, мрска је помисао на све оно узвишено што бих хтео да искажем. И одједном: Полако бих престајао, полако до обамрлости и небуђења. Никакво друго догађање не изгледа од овог привлачнијим, то што сада пишем само је отрзање од помисли да бих могао мирно седети и зурити у неку тмину пред очима, чекајући да се у мене усели.

31. коловрт (јануар) '74

БАЛАДА II

Прича о нестанку песме

Само се први гутљај тешко пије...

Пол Клодел, "Балада"

Постојанствена моја!

У летици, сред блештавог белог простора, врло сам живо представљао себи могућност пропадања.

Престати!

Понирање! Понор!

Стављао сам себе у положај оних које је морао обузети ужас када су нагло схватили:

Простор тоне!

И тада ме прободу мисао песмотворива: Да би ме после првобитног ужаса, макар на трен, макар и у сам онај последњи преостали час живота, морало захватити усхићење пред тренем престанка, пред блиским сусретом са Празнином, са небивањем!

Имало би у томе вечном тренутку нечег неопходног: Пуне свести о неминовности краја, и потребе за једним залеђујућим криком који ће застрашити сфере.

Тај крик - то је ужас Бића при спознавању Ничег, то је жудња Живота за опстанком.

И закључио тада: Био би то достојан и једини могућ повратак бити искомског светотворења чији се пуни смисао да докучити једино у часу властитог ишчезнућа!

Одвратно је у том доживљају наступило потом. Одмах се гнусна људска таштина понудила чистоти те потонулости сред које сам био осетио нерањивост и неустрашивост пред Смрћу, па онда и понос према себи.

Одмах је оно препредено Ја наумило да за себе извуче неку корист!

Требало је да тај у себи довршен Доживљај постане песма "Балада II", насловом присетица на Клоделову "Баладу", посвећену страдалницима на Титанику:

"Само се први гутљај тешко пије...", " (...) када је радио рекао: Лађа тоне!", " (...) море и ми смо у њему..." - искакали су ми стихови те величанствене посмртице ка којима се сада устремише моје мисли. Бејаху се уприправљале да те стихове са језика смрти од водене стихије "преведу" на језик ваздушне ли док падам? земљане која ће нас размрскати? које ли? ватрене ли стихије када нас све прогута пламен?

Али та опсена не потраја дуго, јер Чистота Доживљаја са гађењем тренутачно одбаци своје прљање мастилом, и тако замишљена песма ишчезе у вунастом океану надземног поднебесја.

Док сам потом, стигавши на своје острво, размишљао о тој победи, спопаде ме још једна саблазан, да исти доживљај искористим за причу.

Прича о нестанку песме!

Требало је да оштрица приповедачке сабље посече таштину писца и узвелича неиспосредовану дубину доживљавања!

Али као у летилицы песму, тако и сада са гађењем одбацих причу, распознавши у побуди за њен настанак истоветну опаку превару, "трговину Празним", без обзира на узмичући изговор, да

књижевности не би ни било да писци бар накнадно не бележе оно што сви доживљавају, а што је баш њима дато у задатак да опишу и сачувају од заборављавања.

И зато ми у наступу новог победничког себељубља дође да Ти у писму саопштим околности тог рвања са подлом списатељском таштином, без намере да од тог писања сачиним дело, без примисли да те речи обраћања Теби, изникле из љубави и поверења, на било који начин праметнем у смишљен и употребив спис.

Али већ на половини писма са ужасом увидех, да се неистраживим заумним путем "Балада II" ипак сама од себе пише, и да је управо мене изабрала за свој долазак на свет!

Па сада уместо гађења, осећам силно олакшање, јер најзад, зар читаво своје оклевање и узмицање од описа Чистог Доживљаја нисам дуговао лењости да перо узмем у руку и прогутам кап мастила, јер *само се први гутљај тешко пије!*

04. април '74

Врло су шупљи ови последњи дани. Чини ми се да бих са нешто више трагичности сасвим... Изгледа да је то оно стање у коме су многи дигли руку на себе, стање у коме не исијавају нови хоризонти и апсолутни заборав гута сваки полет. Амброзиус би то лепо рекао: *Тајни напад досаде*. Или је горе описано стање опробано искушење снази у доба када воља остаје на спавању док се тело буди.

Ипак, и поред све отупелости, далеко сам од сумње; и то је одсуство катализатор мирног ишчекивања: Да се дух пробуди. - Сумња је сагорела многи замах, потопила многе замишљене пловидбе.

Овакво стање изазива на морбидност, на фантазмагоричне пројекције. Није искључено да је цело наше људско постојање заправо само испразно оишчекивање нужног починка. Знати да предстоји свршетак, а не мислити о њему готово да значи: Избегавање битног присуства. Ми мењамо облик, селимо се у нова ткива, но тачка селидбе замагљује мисао о њој.

КЊИГА О ПРАЗНОМ

(1972 - 1974)

ekmageion gar fusei panti keitai
*(Оно што је по природи
подложно сваковрсном обликовању)*

Платон, "Тимај"

1. УХОЂЕЊЕ ПРАЗНИНЕ

ПРАЗНИК

Дуго сам ћутао. Сада хоћу Глас:
Глас из Тишине да вратим у Свет. Жива
Је, дакле, Реч; и мада радо позива
На њу се Празнина, да јој бар украс
За Празник буде (јер би и мук био бољи
Него да шупљим одјеком надјача
Свето Тајанство говор), ипак су у вољи
Бози да се, понекад, души Певача,
И осетивом Гласу, неопажено,
Присаобрази: Она. Да тад забрује
У грлу струне, и да у пев преливено,
Њено се Слово све до у бескрај чује.

.....
.....
.....
.....

1972, Белов Град

ПЛАВИ ОЧАЈ

Драгињи Урошевић

За један да живите трен
Да умирањем продуби се свет
Јутро да клоне у уморну сен
Ноћ да осване и одблесак њен
Да буде Празно а Празно је лет

Тад вечни да слухнете звон
Да лебдењу се не умисли пад
Згласјем да бруји најтамнији тон
Бездан да зјапи и кад прхне он
Да буде Празно а Празно је склад

У лаки да склизнете чун
Да отисне се низ пучину слут
Шума да буде а остане жбун
Свемир да сиђе у ништавни трун
Да буде Празно а Време је лут.

У небо да скрилите вид
Да разуде се облици и сав
Простор да клизне у прозирни зид
Пучина да се закуне у хрид
Да буде очај а очај је плав

У нови да тонете сан
Да будном оку причини се трн
Била је светлост и био је дан
Згрчени прсти и преварен длан
Сада је Празно а Простор је црн

Сад гневни да снујете чин
Да понори се извију у пев
У сваком стиху да проснева крин
Песме да зјапе и обухват њин
Да буде Празно а Празно је зев

За један да живите трен
Да залепрша неслућени лет
Јутро да клоне у уморну сен
Ноћ да осване и одблесак њен
Да буде Празно а Празно је Свет

Нови Сад - Београд, пролеће - јесен 1972

КАИРОС

Кад пристигне из Празнине треба
Му Глас, јер Стих *јесте* тек кад Га чујемо.
Лебди без теже, не одаје се, немо
Мотри нас и надахнут нам вреба
Трен. Чујни да вид нам га осети,
Бели призове шум, да у прави час
Зграбимо чуперак, па у дах кад слети,
Са безгласних жица да узвине нам Глас:

Да буде Песма! Да радост јој буду
И *Јесте* и *Није*, и Стварник и Стих!

.....
.....
.....
.....

1972, Белов Град

ОПЕЛО БЕЛОЈ ДЕМОНИЈИ

(О леденом заснутку сна)

за Веренцу

Прођи крај себе у узалудном трену одвећ је хладно
да се забораве будуће студи
Ништа још није минуло што минулим би телом
сву прошлост неба да сагори
Доста је било смисла и чела уснулог тешко је буђење
ал' стиже Празнина која буди
Прођи крај себе и слушај дозива празно место
и насељава се у груди
Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Ништа загубљено у непокретном сећању у бескрај
слеђеном ал' ништа нађено није
Предстоји велико буђење препорађање пепела
јер ко ће ватру да оспори
Ледено буђење предстоји и ватра студена шта хладном
пламену да се скрије
Ништа загубљено ништа нађено у сулудом откуцају
крвотока што врије
Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Поново певај исте риме што се понавља слути кружни
завеслај умирања
Дозови последњу мисао пре бесконачног свитања
у лажно сневаној зори

Нема буђења док не изједначиш се са прахом и вечним
заносом распадања

Поново певај исте риме слућена музика да не утихне
на рубу свитања

Јер ти низ струне умне одзвања

Memento mori

Зар такво свитање не води у Поноћ то глуво доба
то уснивање

Дубоким повратком Бившег а Вечног зар неће буђење
да проговори

Себе пробудити или свет продубити јасног ли похода у
небивање

Зар такво свитање не води у Поноћ у хладно окончано
пребивање

Јер ти низ струне умне одзвања

Memento mori

Ништа догођено пре сазревања у пепелу пре замрзавања
у диму

О леденом заснутку сна треба запевати ноћ вечна врата
да отвори

Ево крвоток се већ шири већ не постојиш и течеш
у небеску плиму

Ништа догођено пре сазревања у пепелу пре пресликавања
У риму

Јер ти низ струне умне одзвања

Memento mori

Довршити се у гневу кад бућени тренутак сам себи
преостане

Све што је бивало у тамни простор дубоки заборав
да претвори

Па када mine све када од света само још Ништа
не одустане
Довршити се у гневу нови почетак да не почне вечно
да сване
Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Прођи крај себе у узалудном трену одвећ је хладно
да се забораве будуће студи
Ништа још није минуло што минулим би телом
сву прошлост неба да сагори
Доста је било смисла и чела уснулог тешко је буђење
ал' стиже Празнина која буди
Прођи крај себе и слушај дозива празно место
и насељава се у груди
Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

*Лето 1972. г. Белов Град -
23. просинак (децембар) 1973. г. Вис*

MEMENTO MORI

Опело Белој Демонији

за Веренцу

Прођи крај себе у узалудном
трону
одвећ је тамно да се
забораве будуће

Студи

Ништа још није минуло
што минулим би телом
сву прошлост неба

Да сагори

Доста је било смисла
и чела уснулог
тешко је буђење
ал' стиже Тишина која

Буди

Прођи крај себе и слушај
дозива празно место
и насељава се

У груди

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Ништа загубљено
у непокретном сећању
у бескрај слеђеном
ал' ништа нађено

Није

Предстоји
велико буђење
препораћање пепела
јер ко ће ватру
Да оспори

Ледено буђење предстоји
и ватра студена
шта хладном пламену
Да се скрије

Ништа загубљено
ништа нађено
у сулудом откуцају
крвотока
Што врије

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Поново певај исте риме
што се понавља
слути кружни завеслај
Умирања

Дозови последњу мисао
пре бесконачног свитања
у лажно севаној
Зори

Нема буђења
док не изједначиш се са прахом
и вечним заносом
Распадања

Поново певај исте риме
слућена музика да не
утихне на рубу
Свитања

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Зар такво свитање не води
у Поноћ
то глуво доба
То уснивање

Дубоким повратком
Бившег а Вечног
зар неће буђење
Да проговори

Себе пробудити
или свет продубити
јасног ли похода
У небивање

Зар такво свитање не води
у Поноћ
у хладно окончано
Пребивање

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Ништа догођено
пре сазревања у пепелу
пре замрзавања
У диму

О леденом заснутку сна
треба запевати
Ноћ вечна врата
Да отвори

Ево
крвоток се већ шири
већ не постојиш
и течеш у небеску
Плиму

Ништа догођено
пре сазревања у пепелу
пре пресликавања
У риму

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Довршити се у гневу
кад буђени тренутак
сам себи
Преостане

Све што је бивало
у тамни простор
дубоки заборав
Да претвори

Па када мене све
када од света
само још Ништа
Не одустане

Довршити се у гневу
нови почетак
да не почне
Вечно
Да сване

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Прођи крај себе у узалудном
трени
одвећ је тамно да се
забораве будуће
Студи

Ништа још није минуло
што минулим би телом
сву прошлост неба
Да сагори

Доста је било смисла
и чела уснулог
тешко је буђење
ал' стиже Тишина која
Буди

Прођи крај себе и слушај
дозива празно место
и насељава се
У груди

Јер ти низ струне умне одзвања
Memento mori

Лето 1972. г. Белов Град -

23. просинак (децембар) 1973. г. Вис

2. ЛУТАЈУЋА ПОЕМА

БЕКСТВО НА ПУТОВАЊЕ

Да си постао лутање, немир да си, то је
Већ и у празном оку одсјај бити. Муња
Сред главе у путоказ ти трне. И ватре које
Некад на беспут мирисаху: Сад нису ту. А
Течеш Време. Безглаво се у Сјају преплићу
Тајне нити. Негде ће у одјеку корак да се
Следи. Сада коначишта бекствима освићу,
Безмерним коначиштем лутања се гасе.

Али то није обала, ушће није. Оно
Из бездана што се вере у бездан стреми!
Па се осврни мудро и схвати: НИЈЕ! Но
И пред тобом зјапе понори хладни, неми.
И видиш: Лебди све, и све је сновиђење!
То путовањем сан се продужава, Север влада!
Шта ли у Празном борави, шта ли снује, када
Ништа више не умире, и све је лутање?

Корчула, лето 1972

БЕСКРАЈНО, ДО БЕЗНАЂА

1

(Плодови бившег склада)

Још није дошло време великих помрачења
Иако спleo си шуму са сјајем завађену
Где крошње скриљују небо лишћем, па се мења
Дан: Тишином нарасле тмине сневају о плену.
Јер ево, промичу звери погледа незаситих!
Прашума којом дишеш њиховим видом још само
Блешти! И нема жеднијег крви Сунца, нити
За чељуст махниту трулијег избављења. Тамо,
У мрачном ждрелу, све опет у себе пада
И непокретни простор исмева привиђење
Тока. Сном крви обуставља се Време, мада:
Здробљеним месом Тмина прославља ново рођење.
Са телом минуо Свет је на кости раскомадан,
Лобања више не зрачи привидом обухвата.
У телу звери гњиле плодови бившег склада:
Препричава га трулеж и црвима га схвата.

2

(Столетни непроходи)

Јер смрт још само живи схватањем! Кужна река:
Из грла звери истиче битнијим шумом, тако
Да се у задах Бившег прелама свест далека
И раздвојена чула напајају се мраком,
Па их у живот враћа пораз осмишљени.
Све је презир спрам Другог и собом омеђено:
У изненадном блеску обневиделе зени,
Чудесним звуком обиља ухо опчињено.*
Тако без страха крчиш столетне непроходе
Да се и жудња звери стишава сред удивљења!
Али у овој шуми дивљају непогоде.
Претеће тмине вребају очима искушења.
Тек што се замахом сабље просече рањива
Стаза, густо се вресје стоструко препораћа!
Челом ти инсекти жеђ толе, а папрат скрива
Змију, и све се понавља бескрајно: До безнаћа.

Корчула, лето 1972

ДУХОВИ СЈАЈА

1

(Огањ Свеизгар)

Па ипак: Ипак је само опсена све то
Било, кандила у очима звери, гле! гасну
Пред Светлилом днева! Јер широко над Светом
Сварожић златасту косу и сласну
Распреда свирку, и услужно Духови Сјаја
Обделавају твар земаљску! Нису ти, дакле,
Шуме смрт уденуле у зени, гле! спаја
Даљ са видом ширина која зри! Зато бакље
Разгори у духу и предео пажљиво
Осмотри, јер тек у близини циља уходе
Беспутице, ако сувише повериво
Уприподобих душу, и скроћену, да је воде,
Одвећ скрушено бесамртним препустиш Бозима.
Много су дарова они поделили у шар
Земаљски, и завичајан зачас похита к њима
Дух, ипак не Певач и његов: Огањ свеизгар.

2

(Огањ Свеимар)

Питомо, дакле, пред тобом разлелујала се трава
И свака влат убогом зричку сестра и танка
Струна, крилатог брата лахора да успава
Нежно: Полегла на брежуљке сањива успаванка.
Многолико простире пређу Природа у славу
Бића, ал' није оно само колевка развигору,
Него и љупке шумарке, меко стадо, светлуцаву
Опија душу брзака, и ниче у сваком створу.

.....
.....
.....
.....

(Огањ Луталица)

Нису, додуше, тихом коначишту несклони
Они Блажени, и ничем не пристаје рађе
Њихова радост него Меривом. Тако они
Присно другују с Бићем, ако само пронађе
Меру смртник. Али није у њиховој власти
Огањ Луталица којег тек Певач преотима
Празнини, и доноси у Свет, да кроти. Прерасти
Зато кружну самодовољност Природе, има
У теби горчине и више него што може
Да издржи раст. А оно Неприсутно, из чије
Сенке пројављују се нови предели, и множе
У издвојене ликове јединомислије
Великог Оца Стварања, нека не усахне
У жарном оку ти, прерано да не пожели
Одмориште Дух и к Бићу да ти не удахне
Слабост, све док Празнину, Опњем: Не зацели.

Белов Град, 1972

НАГОВЕШТАЈИ

Још ниси бирао живот, светлост ниси, Време
У својој крви преварно, простор оком. Биља
Проносе расплод ветром, тла оргијају, семе
Опстанка слави твоје присуство, траг бесциља.
Али ако већ дишеш, Сунца ако, трајање нека
Буде свечано, и нека сниш: Танани спегови
Бића да ти у Риму, у Стих се вежу, далека
Да се лађа низ Ум отисне док према Сунцу плови.

Гле, већ наслућујеш предел горски, лакокрилих
Где се птица гнезди лет, сурвава вид, и где су
Наговештаји блиских олуја муњу свили
Па прете будућим севом у сабласноме плесу.
Јер сугстижу поноћи умне, можданом велом
Скрите, и плахе бујице пенушају дивљином
Вена. Само још тренут лако оивичене телом
Биће, и расплинути се. Постати једно: Са Празнином.

Корчула, 1972

САНСЕВЕРИЈА

*Ани, за добродошлицу у Свет
из Празнине*

Само да буде ширина, то дуго
Прелажење у Себе, да присним ти бива
Све што се рађа обележено кругом
Бића! Јер не доликује Празном да скрива
Свој зев ако одазив Му у зову Другом
Прозире Дух: Како Тишину изазива
На Говор, Таму на Сјај, а Твар неку слугом
Чини, да, упрегнута чврстим Слогом, жива
Постане, и умна...

Само да буде висина,
Та Прамисао кушана Неприлазним,
Да вине се пут врха, до маглина,
И припитоми Бездно опседнуто Празним.

.....
.....
.....
.....

Охрид, 1972

ВРАТА ХАРМОНИЈЕ

1

(Велики Сунчани Пут)

Никуда више не воде наши путеви, наше
Лађе у празни бескрај мора срљају, свуда
Блесак. Давно се загуби видик сјајем, заспаше
Копна. Па и утваре минуше, жеђ сулуда.
Никуда више не пловимо и све је мир, иако
Прамац примиче бескрај погледу шумно, снажно.
И нема далеке стрепње обала: Куда? Како?
Кад су нам махале руке драге а било лажно.

Ништа нас више, сем сјаја, не види јер из мора:
Блиставо титра Сунце огњеним плесом и жарно
Пламсају вали. Вид нам отима златна одора
Дана: До слепила расути одсјај, Сунце зарно.
Велики Сунчани Пут пред нама и залуђено
Ватром море! Пловимо тако Сунцу посвећени.
Граде Опсена, Оазо Сјаја, све напуштено.
Тобом дише! Пучином блеште свици пробуђени!

2

(Међузвездани пут)

Борависмо у Сјају, а повратак је Тама
Хладна, чело расуто блеском у препознате
Тмине клону. Продубише се неба кад у нама
Преобрази се море, и би ноћ. Да се схвате
Звездане муње сред Ума, свици дан што сјаше:
Силази Простор из дубина, и остави
Нас траг. Јер никуда више не пловимо, наше
Лађе сад тамни бескрај упија, Поноћ плав.

Никуда или Сунце, о притворене Тмине!
Звездана памет неба римује Ноћ са Сјајем!
Па слушамо: Из висина надсвирне виолине
Трепте, Сунце у леглу Таме лик свој препознаје.
Сад лутање нам предстоји безмерно, нема пута!
Пловимо ширином Песме: Маглом оностраном -
Свеобухватној Рими са нама да одлута
Неокончани Бездан: Празно, међузвездано.

Корчула, 1972

ДНОВРХ

Почех да престајем. Али то није
Опсена, нити сам пјан. Остаху за мном
Стрме литице. Под њима низије
И бића преопчињена родним тлом.
Ево на врху. Да видим више нећу
Пут. Треба издржати: Пожар у плавом
И Заборав. Треба жуто: Куглу пламтећу,
Треба Сјај! И памтити! Јер гле: Над главом

Кружи Јастреб! Блиски потомак виших
Сфера! Да је изникао наједном
Из мог чела: Чу се! Не упамти се тиши
Лет! Слика је: Клизи у непрегледном
Етру, и од крила му једини хлад.
А непремостив је јаз над понором.
Па схватих да ми предстоји узлет: Пад!
Дубина прожета врхом. И врх дном.

Корчула, 1972

3. СТВАРНИК И СТИХ

ОПСЕСИЈА

Продуби свој однос према Бићу, буди
Празнина којом дише свет! То је Поема -
Та чудна обузетост Стихом кога нема
И Римом. То је чин. Ако узбуди
Празна мисао: Чист пример потпуности,
Ако на безобличном тлу ишчезава
Време, то је Поема! То се смрзава
Смисао у хладном подстицају вечности.
Заборавиш ли знано, нађено ако
Изгубиш, мисао ако препозна се
У Празном, то је Поема! Предео тка се
Сред главе - огољен. Свет настаје полако.
Свет твојим духом наведен на Реч! Из
Лаког захвата немом површином
Искачу облици и лове Тишином:
Глас! То је Поема - тај прогледали низ
Речи, то узлетање у Стих. Празнина
Својствена простору, тамна, безобална
Та собом опседнута мисао, стална
Присутност, та неочекивана даљина
Унутар ствари, то несамериво чело
Прерушава се у Време ал' не заборавља
Себе, иако покретом све обнавља
И своје памћење окива у тело.
Скривену музику не спуташ ли када

Изједначи се с Тишином мисао и свако
Бивање мине: То је Поема - то лако
Припајање Празнини, то лебдење. Сада
Је Заборав који се присећа свога
Порекла и рађа се Свет пробуђен Стихом.
То је Поема - то лутање по тихом
Привиду јаве. Стварник је уснуо, ко га
Сад може лишити предела из сна.
И речи? То је Поема - то замирање
Које буди чин, то празно понирање
Духа у себе, у темељ без дна.
Продуби свој однос према Бићу, буди
Поема којом дише свет! То је Празнина -
Та чудна обузетост Стихом из дубина
И тамним слухом Рима која руди.

Вис, 1973

ПРЕНАСЕЉЕНИ БЕСКРАЈ

Не живиш тамо где те позна свет.
Други је етар ово, чудан преокрет
На путовању. Други свод. Гле:
Променило се, после је пре!
Мишљу дотакнут, вечни непокрет
Гиба се, дуби, доспева у лет
До твоје главе, где затим мре:
Преображен. Изнова све
У себи открива неслућен свод.
Друго је ово небо, чистији ход
Ка себи, ал' нестваран је пут

Стварно је нестварно. Тамни недослут
Покреће корење, путује у плод.
Али не доспева. Јер испод
Коже: Бездан је. Почиње лут
Кроз маглине и престаје Смрт.
Тај продубљени боравак у Тмини:
Дубок је сан. Или се чини:
Горе је доле, почетак крај,
А краја нема! Јер се у одсјај
Празног баца. Па у дубини
Све поновљено, буде се чини.

Празно је пловно. Лаки завеслај
Уз струју мисли води у бескрај:
Пренасељен. Тамо где бивствујеш:
Пре себе. И где одјекује:
Минуло. Ту кости лобање
Дубе се у простор: Трајање

Међу звездама у оку је.
Дубинско ухо док ослушкује
Распоред, и дошаптавање
Сфера: Прелазиш у спајање
Бившег и Вечног. Па се свет збива:

Још једном. Сред меког ткива
Снује: Друга врста ватре. Пламти.
Широко простире дим и скрива
Лукави наум где заснива
Се Говор. Дах. И где се памти:
Силазак Стиха у Почело.
Затим пловидба дуга је: Чело
Одлази у дубину и бива
Прекорачена мисао. Жива
Је само Празнина: То смело
Упуштање у поништено тело.

Вис, 1973

ПРОМЕНЕ

Милутину Петровићу

Како прелазиш у ширину: Гледамо,
И како близина већ си далека.
Прошао си кроз кожу и сад си тамо
Где рађају се крила. И где нас чека:
Повратак. Бити унутар. Ући
У Смрт и опстати у њој. У сваки
Облик да се преобразиш лаким
Обилажењем смисла. Па се увући
У минуло: Још једном живети
Претповедање сна. Затим напуштати:
Памћење. Оспорен кад се врати
Трен: Свог лика Песма да се сети.
Најзад обележити час када се
Мења: Пређашњи облик Бића. Ничим
Обуздати понирање: У Празно. Чим
Усниш: У нови тонеш сан и зна се:
Одјекују те кружни бездани. Ниси
Осуђен на ћутање. Глас ти преко
Слуха допире. Бруји. Ево далеко.
Па чујмо! Треба само да се узвиси
Препознавање: Тмине. Да се огласе
Стихом: Промене. Ниси напустио
Бивање иако: Бескрај уснио
И не откуцаваш Време. Да украсе
Ти ослобођену мисао: Стичу
Се крилате риме у лепршави
Простор и догођена Песма слави:
Обнову. Или из вена ничу

Далеконосиви одједи па предстоји
Дуго пребивање у Стиху и према
Себи: Ход. Где пробуђена Поема
Мни и снује: Најлепши начин на који
Јеси. Ипак не оспорити трену:
Пролазност. Дах не зауставити
Сасвим. Не потонути. Бити
Унутар и прелазак у мену:
Славити. Јер прилазе ти далека
Сазвежђа и немериву ширину
Прекорачујеш. Гле! Ту нас чека
Повратак у неопходну дубину.

*У летици Београд - Дубровник,
свитањ (јануар) 1974*

ДАВАТИ БЕЗБОЛНУ СВЕЛОСТ

(Према Платону и Роберту Мати Ечаурену)

Рећићемо овако: Треће је сразмера!
Ништа не спречава узлет, ништа лет, или:
Преживели смо пролом, оснажени, били
Смо а сада све је опет ту. Из Етера
Долећу вести и препознајемо своју
Мисао. Божански простор отворен је, сад смо
У себи. Изгубили смо свет и није касно
Да се вратимо. Но зар умаћи спокоју,
Зар складу? Сад не дишемо више и нема
Смрти. Најзад смо Време, оно замишљено,
У бескрај расуто, оно свевремено.
Приспели смо у Празно, лебдимо, ни према
Чему не заноси нас пут. И нема пута,
Мада: Најзад смо звезда, она лутајућа,
Најзад дубина вечно путујућа,
Најзад мир! Населили смо простор, ко одлута
Из себе, распростре своју крв: У Тишине.
И осујети понор. Само још Стих привлачи
Својом Тмином, из неке чудне близине зрачи
Безболну светлост. Али то више нису Тмине,
То смо све више ми, препознати. Па се и звук
Нечујно диже са невидиве струне, само
Још лаки трептај раздваја га од Речи. Знамо:
Испуњава нас Рима, извијени у танки лук,
Засвођујемо бездан. Ништа више ван нас
Не борави, опколили смо бескрај и магле
Духом нам језде. Само да не пренагле
Гласници, треба укротити говор и Глас

Засновати кад обнови се: Празник. Чујмо
За сада лако треперење Сфера, и дугу
Проденуту кроз магле: Мотримо. У кругу
Најобухватнијем одзвања Рима, па снујмо
Преливање Света у Стих. И Реч. До тада
Гледајмо како Свет не постоји више, нити
У нама пребива издан Бића. Скровити
Наум чули смо: Поноћ је, Празно влада.
Зато још једном кажимо: Треће је сразмера!
Преживели смо пролом, били смо, а сада
Све је опет ту. Безболно се из нас искрада
Светлост. Допиремо, оснажени, из Етера.

Београд, 1974

4. БЕСПРЕДЕЛНОСТ

ПРАЗНИК ПОСЛЕ ПРАЗНОГ

Ево Празнине у духу и нећу
Ван ње икакав Празник. Прастихије
Прожимају ме и с њима живећу
Кроз векове, сад кад мук више није
Конак Бескону, и кружни таласи
Очима чуј а слуху вид из Стиха
Доносе, па ми с Песмом из потиха
Долећу наднебесни струногласи.

Дуго сам певао. Сада хоћу Глас:
Глас да из Света вратим у Тишину,
Реч да утихне, па кад сване час,
Да ми се Песма вине у висину
До тихог Спавача који сања нас,
Да буде спокој, сећања да мину,
А Сјај кад сасвим испрожима Тмину,
Боравак у Празном да нам буде спас.

Корчула, лето 1976

ХЕЛДЕРЛИНОВО ЗАВЕШТАЊЕ

*So dacht ich. Nächstens mehr**

Размишљах тако. Следећи пут више
Дубине биће у погледу који
Истоме стреми. Што једном открише
Бози души смртника, то постоји
У залеђеном памћењу што сажима
Свет. Одлазим мирно. Немушт је заборав
Јер природа воли да у бићима
Сажето понавља свој ход. Не мора
Реч да јој чува порекло, та и онако
Од пропадиве је твари извијен
Говор, од крхке чаролије дах, иако
Ми под кожом урлају Стихије,
Најнепокретнија мисао их веже
У праоблике док себе прелива.
Јер памћење људско плитко је и сеже
До лако дохвативих плодова. Скрива
Се темељ. И видим: Узалудно кружан
Је живот Природе, дух је тек згода
Коју беспуће само себи пружа:
Да себе спозна и себи се ода.

Корчула, лето 1976

* Речи којима се завршава *Хиперион*, поетско-философски роман Фридриха Хелдерлина. Њихов превод налази се у првом стиху песме.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

МИЛАН МЛАДЕНОВИЋ (Пра Милан од Лужице) рођен је 21. новембра 1949. у Ужицу, Србија. Философски факултет, групу за философију, завршава 1975. у Београду, а докторат трећег степена на Сорбони у Паризу, 1982. Студирао је и француску књижевност у Паризу (1969-70), класичну филологију у Београду (1972-1975) и православну теологију на париском Институту Светог Сергеја (1981-1982).

Још у гимназији основао је нов књижевни и уметнички, а током студија и философски правац опсесионизам.

Предавао је философију у најстаријој српској (Сремски Карловци, 1977-78) и у најстаријој београдској гимназији (Прва београдска, 1979-80). У Карловцима основао књижевни лист "Бранко" и илегалну Странку Правога Слова.

На путовању кроз Азију (1978) стигао до Индије. На Фестивалу европске поезије у Лувену (Белгија) учествује три године узастопно (1982-84).

Током целокупног свог школовања и професуре Милан Младеновић је долазио у сукоб са тоталитарним комунистичким режимом. Избачен је из Девете београдске гимназије (1967), учествовао у студентским демонстрацијама 1968. и био председник бунтовних студената Философског факултета (у том својству био је политички учитељ нешто млађем Зорану Ђинђићу), а у више наврата због "морално-политичке неподобности" спречен да добије место на Београдском и Новосадском Универзитету.

Због антикомунистичких текстова под псеудонимима у париском емигрантском часопису "Савременик", у Београду је ухапшен 5. октобра 1984. г. и упркос протестима целокупне светске јавности, осуђен на 14 месеци затвора. Хапшење, боравак у затвору и потом четворогодишње ускраћивање пасоша осујетили су му добијање професуре на париској Сорбони. У затвору ће штрајковати глађу 40 дана и у сврху одбране написати своју знамениту Завршну реч. Током прогона одузето му

је шест свезака Париских дневника који ће 1996. године бити судски уништени. Године 2009. добио је судску рехабилитацију.

По изласку из затвора, оснива издавачку кућу "Сфаирос" (1987). Један је од обнављача и председник Извршног одбора Народне радикалне странке (НРС, 1989) и оснивач и председник Конзервативне странке (КС, 1991). Члан Крунског политичког савета Александра Карађорђевића од 1992. У два наврата (1990. и 1997) кандидован за председника Србије. Два пута боравио у Америци и Канади, први пут као председник ИО НРС (1990), други пут као председник КС (1992). Говорио у америчком Конгресу, на највишем нивоу примљен у State department-у, а у Отави се сусрео са канадским председником Брајаном Малрунијем.

И поред многоструке и запажене јавне делатности током деведсетих година XX века, Младеновић је због своје непомириве борбе против узастопних облика комунистичког камелеонског прилагођавања непрекидно био изложен прогону, уништавању духовних и материјалних тековина свога рада, злостављању, све до више пута поновљеног физичког угрожавања живота.

Деведсетих година XX в. био је потпредседник Свесловенског Савеза, саоснивач и староста Братства Лужичких и Балканских Срба, генерални секретар Друштва за књижевност и културу Југославија-Канада, те потпредседник Српског фонда словенске писмености и словенских култура. На челу Друштва за обнову Светих Арханђела код Призрена (1984-85) најзаслужнији за изградњу манастирског конака. Творац манифестације Песничко Небо у Херцег Новом. Издавач и одговорни уредник часописа "Теслиана" (1993-95). Додељивао награду са именом свог преминулог песничког пријатеља Милана Лалића (1992-99).

Амбасадор мира Светске федерације за мир постао је 2005. Последњих година путовао у Јужну Кореју, Кину и Русију, а током 2006. основао "Удружење за мир кроз културу, спорт и образовање Теслијанија - Бела Голубица".

У лето 2013. на Гледићким планинама основао је Удружење „САМАР - за добро Србије“, а у фебруару 2017. г. изабран је председником Управног одбора Фондације "Ртањ добре наде".

Као шаховски мајсторски кандидат Младеновић је остварио победе над многим врхуским шахистима, између осталих и над светским прваком Карповом (на симултанци), али је због заузетости књижевним и философским пословима доста рано напустио активно играње шаха. Истакао се и у компоновању шаховских проблема.

Од 1967. године Милан Младеновић је започео са редовним објављивањем у књижевној периодици и публицистици, а почев од 1979. г. објавио око 30 ауторских књига и неколико превода са живих и класичних језика (Платон, Лајбниц, Сведенборг, Хелдерлин, Сартр, итд. - вид. библиографију). Писао је и објављивао и на француском, енглеском и шпанском, а превођен је на више од 30 језика. Већи број његових песама доживео је музичку обраду, а неке је компоновао и сам и пева их, пратећи се на гитари.

ОД ИСТОГ ПИСЦА

АУТОРСКА ДЕЛА

ПЕСМЕ ИВИЦЕ ПОНОРА, "Запис", Београд - Јагодинска библиотека, 1979.

ДУШЕ ГРАДОВА (прозно-поетске мапе), "Књижевне новине", Београд 1988. (са 15 црно-белих илустрација Милића од Мачве).

КЊИГА О ПРАЗНОМ - излучена из духа Ивице Понора (песме, са црно-белим илустрацијама Тодора Стевановића), "Графос", Београд, 1990.

ЗАВРШНА РЕЧ - Увод у доба словесности (одбрана на Суду), ауторско издање, Париз 1990.

СЛЕДЕЋИ РАТ ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА (огледи и песме), Епархија "Нова Грачаница", Чикаго, 1990.

СРПСКА ДУША ТОРОНТА - Душе градова Канаде и Америке (прозно-поетске мапе), два издања 1993. и 1994., "Багдала" (Крушевац) - "Октоих" (Подгорица) - "Сфаирос" (Земун) - "Град-писац Херцег Нови";

МОРАМ ДА ВИДИМ ОСТРВА (избор песама, приредила Весна Башић), "Источник" (Нови Сад) - "Плави змај" (Сремски Карловци), 1995.

ЕВРОПИЈА - и друге глогољубиве песме (илустрације Љубомира Миљковића, поговор Небојше Ковачевића), "Сфаирос", Земун, 1995.

ЗАВРШНА РЕЧ - Увод у доба словесности (одбрана на Суду), друго издање, "Сфаирос", Земун, 1995. (поговор и "Хронологија" Небојше Ковачевића, илустрације Рајка Ковачевића);

ЗЕМАЉСКИ ШАР (избор песама, приредио Криле Белић-Јастребић, предговор: Предраг Бјелошевић, поговор: Драгиња Урошевић), "Глас српски" (Бања Лука) - "Апостроф" (Београд), 1998.

ДУШЕ ГРАДОВА (прозно-поетске мапе), друго издање, "Просвета", Ниш, 1998. (са илустрацијама Милића од Мачве - 12 у боји и 3 црнобеле).

ОЛГИЈАНСКИ ПУТ - Ка српском опстанку, са поговорима проф. др Александра М. Петровића и Небојше Ковачевића, "Калеком", Београд 1999.

КРАЈ БРОЗНОГ ВРЕМЕНА (I, II), приредио др Антоније Тезић, поговор: проф. др Милан Петровић, "Сфаирос", Земун 2000.

- МЕФИСТОФЕЛОВСКИ ЗАГРЉАЈ ЗАПАДА (I део),
- РАЂАЊЕ И ПАД СЛОБРОЗАНИЈЕ (II део);
- РЕСНИК - СТИХОМАХОВА ПОЕТИКА (песме 1977-2007, приредила и предговор написала Мирјана Брковић), "Издавачка књижарница Зорана Стојановића", Сремски Карловци - Нови Сад 2007.

ЗАВРШНА РЕЧ - Увод у доба словесности (одбрана на Суду), треће издање - "Издавачка књижарница Зорана Стојановића", Сремски Карловци - Нови Сад 2008. (предговор приређивача: Мирјана Брковић, прослов: Милан Петровић Церски, поговор: Станислав Никић, прилог: Небојша Ковачевић, илустрације: Рајко Ковачевић Рунг).

ОПСЕСИОНИЗАМ (философија, 1967-1975) - први том петокњижја Опсесија Ивице Понора, приредио Криле Белић Јастребић, предговор др Желимир Вукашиновић. Центар слободарских делатности, Крагујевац, 2010.

ДНОВРХ (поезија, 1956-1975) - други том петокњижја Опсесија Ивице Понора, приредио Криле Белић Јастребић, предговор др Желимир Вукашиновић. Центар слободарских делатности, Крагујевац, 2012.

СТАРИ И НОВИ СРПСКИ ЗАВЕТ - Изазови Олгијанског пута (философија, историософија), приредила и предговор написала Драгослава Копривица. Сфаирос, Београд 2012.

РУСЕРБИЈА (песме), Сфаирос, Београд 2012.

СТРУГОПЕВИ (испеванке), Сфаирос, Београд 2012.

МИЛАНДАР - Олимпијске посланице Сапутнику Сунца, Сфаирос, Београд 2012.

МИЛАНДАР – Olympic Letters to the Companion of the Sun (енглески превод Мииландара, преводилац Павле пра Павловић).

ВЕЛИКО МОРАВИШТЕ (песме), Сфаирос, Београд 2012.

СЛЕДЕЋИ РАТ ДРАЖЕ МИХАИЛОВИЋА (огледи и песме), друго измењено издање, Сфаирос, Београд 2012.

LAS ALMAS DE LAS CIUDADES (шпански превод Душа градова, преводилац Силвија Монрос де Стојаковић), Сфаирос, Београд 2012.

LES AMES DES VILLES Сфаирос, Београд 2012.

ДУШИ ГОРОДОВ (руски превод Душа градова, преводилац Ана Ростокина), Сфаирос, Београд 2012.

ДУШЕ ГРАДОВА (прозно-поетске мапе), треће издање, "Сфаирос, Београд", 2012. (са илустрацијама Милића од Мачве - 12 у боји и 3 црнобеле).

МИЛАНДАР - Послание спутнику солнца, Перевод Вита Пироцкая, Сфаирос - Београд 2013, Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

ВАЖНИЈИ ПРЕВОДИ

ПЛАТОН: Тимај (старогрчки, са Марјанцом Пакиж), "Идеје", Београд, 1978

Ж. П. САРТР: Критика дијалектичког ума (француски, с групом преводилаца), Београд, "БИГЗ", 1980

Г. В. ЛАЈБНИЦ: Нови огледи о људском разуму (француски), необјављено, 1985

Б. Г. ТИЛАК: Арктичка прадомовина Веда (енглески), "Књижевне новине", Београд, 1986

Е. Сведенборг: Небо и пакао (латински), "Сфаирос", Београд, 1988

Ф. Хелдерлин: Елегије и химне (немачки), необјављено, 1989

П. М. ГАЛОА: Алахово сунце засењује Запад (француски), "Глас српски", Бања Лука, 1996

